wing partner in ruimte en ontwikkeling

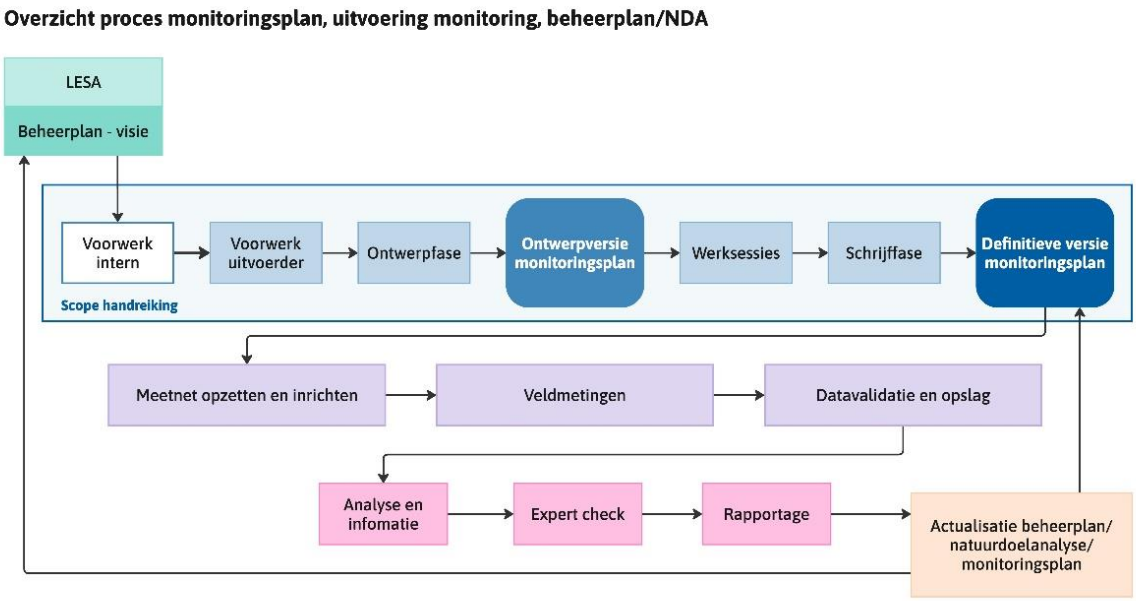
Programma Verbetering Natuurmonitoring
Beter inzicht in de VHR-doelen

Frequently Asked Questions

Versie: 18 februari 2025

Algemene vragen

Wat is de scope van de handreiking monitoring omgevingscondities V2.0?

De handreiking monitoring omgevingscondities v2.0 richt zich op het lichtblauwe vlak in bovenstaande afbeelding. Bovenstaande afbeelding geeft een overzicht van het gehele proces van het monitoren van omgevingscondities. De stappen in het lichtblauwe vlak geven de scope weer van de handreiking: van het voorwerk dat bij de VTN intern moet gebeuren tot de stappen die gezet moeten worden door een extern bureau of interne projectleider om te komen tot een definitieve versie van het monitoringsplan. De overige stappen zoals zichtbaar in de grijze vlakken van de afbeelding vallen buiten de scope van deze handreiking: LESA, Beheerplan: visie en actualisatie van het beheerplan/natuurdoelanalyse/monitoringsplan.

Wie is de doelgroep van de handreiking?

De doelgroep van de handreiking is de voortouwnemer van het Natura 2000-gebied. De voortouwnemer is het aanspreekpunt en verantwoordelijk voor het totale proces. De handreiking biedt de voortouwnemer ondersteuning bij het inhuren of inzetten van de juiste expertise.

De handreiking is bedoeld om inzicht te geven in wat de voortouwnemer en de opsteller van het monitoringsplan (interne behandelaar of extern uitgevraagd aan een uitvoerder) moeten doen.

Mag ik de handreiking delen met externen?

Ja, je mag de handreiking delen met externen, maar bij voorkeur niet. Wees je ervan bewust dat dit document continu in ontwikkeling is. Delen leidt daardoor snel tot het rondgaan van verouderde documentatie.

De meest recente versie zal te vinden zijn op de online kennisomgeving van de programmalijn Omgevingscondities.

Kan ik de handreiking ook gebruiken voor aanbestedingen?

Ja, dat is mogelijk. De handreiking is geschreven voor de voortouwnemer vanuit de overheidsorganisatie. Dat is het aanspreekpunt, zowel intern als extern. Vanaf Deel 1, paragraaf 1.4 is de handreiking bruikbaar voor andere betrokkenen bij het proces, bijvoorbeeld voor het opstellen van een uitvraag.

Heb ik een bepaald kennisniveau nodig om met de handreiking te kunnen werken?

Ja, een bepaald kennisniveau is nodig om met de handreiking een monitoringsplan omgevingscondities op te stellen.

Om goed met deze handreiking te kunnen werken, is het minimaal nodig dat de voortouwnemer als projectleider beschikt over gebiedsspecifieke kennis of ecohydrologische kennis. Op die manier krijg je een goed inzicht in het systeem waarin gewerkt gaat worden. Daarnaast beschikt de projectleider over minimaal 1 van de volgende componenten:

- Systeemkennis of kennis van gebiedsprocessen
- Wegwijs in de interne organisatie
- Als ecoloog of ecohydroloog op minimaal HBO-niveau of 10 jaar werkervaring
- Ervaring als projectleider
- Kennis van veldmetingen

De opsteller van het monitoringsplan hoeft niet per se gebiedsspecifieke kennis te bezitten. De opsteller van het monitoringsplan heeft de vaardigheden om, aan de hand van een LESA, wegwijs te worden in het desbetreffende gebied en te begrijpen hoe het systeem in elkaar steekt.

Is er een checklist die het opstellen van een monitoringsplan ondersteunt?

Ja, er is een checklist beschikbaar waaruit het monitoringsplan moet bestaan. Deze is te vinden op de online kennisomgeving van de programmalijn Omgevingscondities.

Ook is er een overzicht van de benodigde informatie om het monitoringsplan te kunnen vullen. Dit is deel 2 van de handreiking Omgevingscondities. Deel 2 is ook als format te downloaden en te vinden op de online kennisomgeving.

Inhoudelijke vragen

Wanneer weet ik of ik voldoende informatie heb over mijn gebied om aan de slag te gaan met de handreiking?

Op elk moment kan worden gestart met het werken met de handreiking. Deel 1 van de handreiking ondersteunt de voorbereidingen voor het opstellen van een monitoringsplan, waaronder 'voorwerk intern', zoals het beschikken over voldoende informatie.

De handreiking biedt ook houvast in het overzicht krijgen van alle benodigde informatie. Het kan zijn dat je over weinig informatie beschikt. Een vervolgstap kan zijn om meer informatie in de organisatie of buiten de organisatie te verzamelen. Het monitoringsplan biedt ook juist kansen om meer informatie over jouw gebied te verzamelen.

Kan ik deze handreiking ook inzetten voor aquatische gebieden?

Deze handreiking is niet getoetst aan aquatische gebieden. Om die reden is het onduidelijk of de handreiking goed toepasbaar is voor aquatische gebieden. Deze handreiking zal in het algemeen wat richting geven, vanwege de focus op omgevingscondities.

Het ligt in onze ambitie om een handreiking voor aquatische gebieden aan te bieden. Mocht je hier interesse of specifieke vragen over hebben, vragen wij je contact op te nemen via e-mail: vvm@bij12.nl.

Is er een definitielijst bijbehorende bij de handreiking?

Ja, er is een definitielijst in de bijlage van de handreiking te vinden. De definitielijst die in de handreiking wordt gehanteerd is opgesteld door het Programma Verbetering Natuurmonitoring.

In hoeverre is het verplicht om de handreiking te volgen?

Er is nog geen uniform landelijk beoordelingskader voor beleid. De handreiking geeft een stappenplan aan voor het opstellen van een monitoringsplan en ook concreet waar ruimte is voor gebiedsspecifieke behoeftes: Strak waar moet, los waar kan. Op basis van het toetsen van de verwachtingen voor een gebied kan je voor je eigen gebied beoordelen hoe en in welke mate het herstel al dan niet vordert. Uiteindelijk is het doel om zo uniform mogelijk te werken. Hoe beter de data uit de monitoringsplannen met elkaar te vergelijken zijn, hoe inzichtelijker het beeld van de gebieden.

Kan ik ook zonder LESA een monitoringsplan opstellen?

Gebruik de LESA wanneer je hierover beschikt. Zo niet, gebruik alle andere landschaps-ecologische inzichten die aanwezig zijn. denk daarbij aan de volgende bronnen:

- Herstelstrategieën deel III
- OBN-typologieën
- Adviezen/expertsessie met TBO’s en gebiedskenners
- Vegetatiekarteringen en monitoringsdata
- Ecohydrologische onderzoeksrapporten
- www.lesa.info

Start daarnaast een actie om deze kennis te bundelen. Uiteindelijk kan zo een LESA ontstaan. Sluit aan op het iteratieve karakter van monitoring en het groeipad naar een LESA toe.

Hoeveel meetpunten moet ik nemen?

Idealiter is de set aan meetpunten uitgekleed tot een minimum, waarbij voor elk meetpunt een duidelijke verwachting is opgesteld over de omgevingscondities.

Een goed 'vinger aan de pols' meetnet is direct op te stellen in gebieden met een goed begrip van het systeemfunctioneren, bijvoorbeeld waarvoor een goed uitgevoerde LESA voorhanden is.
Vaak zal in eerste instantie een groter aantal meetpunten noodzakelijk zijn om het systeem (lokaal) beter te begrijpen. Er is dus een duidelijke overlap – en samenhang – tussen onderzoeksmonitoring, de effectmeting aan een specifieke maatregel en de hier bedoelde 'vinger aan de pols' monitoring. Wanneer het systeem en de effecten van de genomen maatregelen steeds beter begrepen worden, kan via een iteratief proces het grotere (onderzoeks-)meetnet worden afgeschaald en met een klein aantal meetpunten het systeem als geheel worden gevolgd.

De combinatie van vaste meetpunten (bijvoorbeeld peilbuizen) met een kartering is een sterk hulpmiddel om veranderingen in het systeemfunctioneren te begrijpen. De kartering kan indicatorsoorten laten zien die aan specifieke omgevingscondities gebonden zijn, of juist een verstoring in deze condities aanduiden.

Moet ik me houden aan de geboden meetmethodes in de handreiking?

Op dit moment inventariseert B-Ware in opdracht van het Programma Verbetering Natuurmonitoring (onder andere) de verschillende meetmethoden voor abiotische indicatoren. Hieruit volgt een overzicht van verschillende meetmethodes per indicator. Zodra deze beschikbaar zijn worden deze gedeeld. Wat centraal staat is een goede onderbouwing van de gekozen meetmethode.

Vragen over proces

Ik moet intern alle informatie nog verzamelen. Hoeveel voorbereidingstijd kost me dat?

Dat is afhankelijk van hoe gesorteerd en up-to-date je informatie is. Wanneer deze informatie flink versnipperd is in de organisatie, kan het meerdere maanden duren bij het uitzetten van vragen. Je mag daarin verwachten dat de tijdsinvestering niet langer duurt dan 3 maanden. Van alle fases kost bij het starten van het opstellen van een monitoringsplan het intern informatie verzamelen vaak de meeste tijd.

Onderstaande checklist biedt een overzicht van relevante documenten:

- LESA van gebied, deelgebieden of vergelijkbare systemen.

- (nieuwe) Vegetatiekarteringen of andere vormen van natuur- en abiotiekmonitoring uit het gebied. bijvoorbeeld locaties en metadata van aanwezige peilbuizen, kaarten van peilvakken of stuwen.
- Uitgevoerde (herstel)maatregelen
- Beheerplan
- Gebiedskennis
- Kaartlagen beschikbaar in GIS

De checklist is te vinden op de online kennisomgeving van de programmalijn Omgevingscondities. Let daarbij voor dit stuk op Deel 1, paragraaf 1.3: voorwerk intern van de handreiking.

Moet ik teksten uit andere documentatie knippen en plakken in het monitoringsplan?

Nee, dat moet niet. Het klopt dat je sommige onderdelen direct kunt overnemen uit andere documentatie. Echter, voor een goed systeembegrip en dus gebiedsbeschrijving is het van belang om over deze gegevens inzicht-vragen te stellen. Inzicht biedt systeembegrip en op basis daarvan kun je bij de volgende stap, het meetnet opzetten, verwachtingen formuleren.

Voorbeeld van inzicht-vragen bij gebiedsbeschrijving:

- Wat zijn je grote gradiënten in je gebied m.b.t. reliëf, bodemtypen en hydrologie.
- Als er sprake is van kwel: weet je waar je basenrijk water vandaan komt?
- Is de plek waar habitats nu liggen in het landschap logisch of verwacht je dat deze grenzen gaan verschuiven bij systeemherstel?

Voorbeelden van inzicht-vragen bij opzet van het meetnet:

- Wat verwacht je per meetpunt te gaan meten wanneer er systeemherstel optreedt?
- Wat verwacht je te meten op een extra meetpunt wat je niet ergens anders al meet?
- Verwacht je verschuivingen van habitattypen in je gebied?

Ik ben niet zo ervaren of bekend in het plangebied. Wat nu?/ Ik ben erg ervaren in het plangebied, wat nu?

Niet ervaren? Betrek je gebiedsecoloog tijdelijk bij het proces, zodat andere collega's de gedachtegang kunnen volgen en bijbehorende maatregelen kunnen nemen. De gebiedsecoloog kan een interne collega zijn, of extern van de terreinbeherende organisatie.

Zeer ervaren? Zorg ervoor dat je kennis niet alleen in je hoofd zit, maar ook op papier structureert. Zo kan de monitoring zo uniform en inzichtelijk mogelijk plaatshebben en bijdragen aan een schaalbare, blijvende, meetbare en haalbare monitoring.

Waarom werken we via een iteratief proces?

Deze werkwijze biedt ons de mogelijkheid om verkregen inzichten en wijzigingen in het monitoringsplan te verwerken, ook tijdens het opstellen. Door iteratief nadenken en werken aan het monitoringsplan, verkrijg je voldoende inzicht in het systeem om de monitoring op in te zetten. Inzicht in het meetnet en in de gebruikte maatregelen bieden immers informatie die van belang is voor de gebiedsbeschrijving en vice versa. Daarnaast kan, wanneer het systeem en de effecten van afzonderlijke maatregelen steeds beter begrepen worden, via een iteratief proces het grotere (onderzoeks-)meetnet worden afgeschaald en met een klein aantal meetpunten het systeem als geheel worden gevolgd.

Praktische vragen, bijv. over inzet of uitbesteden

Hoe lang duurt het opstellen van een monitoringsplan?

Houd rekening met een totale tijdsspanne van tussen de 3 en 9 maanden. Het opstellen van een monitoringsplan is afhankelijk van verschillende aspecten. Gebruik onderstaande beslisboom voor een nadere tijds- en kostenindicatie.

Onderdeel	Nr.	Vraag	Antwoord	Tijd
Rand-voorwaarden	1	Zijn de randvoorwaarden voor mijn gebied op basis van doelensystematiek helder?	Ja Nee Waar kan ik de randvoorwaarden vinden? (verwijs naar randvoorwaarden) > terug naar vraag	0 1
Ontsluiting en organisatie	2	Is dit de eerste keer dat het monitoringsplan wordt opgesteld?	Ja Nee	1 0

	3	Is de documentatie op orde?	Ja, volledig Gedeeltelijk, moet nog verzameld worden Nee, want: Het is er niet Het is extern Ik weet niet waar het staat in de organisatie ➔ Actie	0 0,5 1
	4	Is de kennis van de voortouwnemer op orde? • Voldoende ervaring • Voldoende expertise • Voldoende beschikbaar	3x ja = Ja 2x ja = Deels 2x nee = Nee	0 0,5 1
	5	Besteed je het opstellen van het monitoringsplan uit?	Ja Grotendeels We besteden onderdelen uit, namelijk …. Nee, wij doen het zelf	0 0,3 0,5 1
Kennis	6	Is de informatie op orde: is er een duidelijk beeld van het gebied?	Ja, er is een LESA aanwezig Ja, maar er is geen LESA Nee, maar er is wel een LESA beschikbaar Nee	0 0,3 0,5 1
Gebied	7	Is het gebied complex?	Ja, want Sommige aspecten, namelijk… Nee, niet echt Hoe weet ik of het complex is? (verwijs naar checklist)> terug naar vraag	1 0,5 0

	8	Is het gebied groot?	Ja, wel 5.000 ha of groter Niet bijzonder groot of klein Gemiddeld (120-5.000 ha) Nee, nog geen 120 ha.	1 0,5 0,5 0
			Totale score	Totaal x aantal vragen= totale aantal maanden

Hoeveel geld moeten we uittrekken als we gaan uitbesteden?

Dat hangt er vanaf wat je laat opstellen. Denk eraan dat de benodigde maatregelen verschillen in kosten, onder meer vanwege aantal, maar ook frequentie, complexiteit gebied. Ook elementen buiten de monitoring spelen een rol, zoals beschikbaarheid en prijscorrecties. Zie de gegevens in onderstaande bijlage daarom als een indicatie voor de kosten.

Bijlage: Overzicht opstellen voor indicatielijst kostenrange (volgt - WING).

Kost het volgen van de handreiking mij meer tijd dan wanneer ik niet met de handreiking werk? Hoeveel meer tijd kost mij dat?

De handreiking biedt een structuur aan om jouw monitoringsplan op te stellen. Dat kan tijd besparen. Als je deze handreiking voor het eerst gebruikt zal het wat tijd kosten om te wennen aan dit format. Daarnaast is het uitgebreider dan eerdere PAS-monitoringsplannen vereisten. Het idee is dat de handreiking bijdraagt aan een bepaalde uniformiteit o.b.v. de gekozen structuur én elke ronde minder tijd zal kosten. Een grote tijdsbesparing over tijd zal het verzamelen van informatie zijn.